

METODICKÉ LISTY

NAJLÄČŠIE PROZAICKÉ CHYBY

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

NÁRODNÉ
OSVETOVÉ
CENTRUM

Soňa Uriková

METODICKÉ LISTY

NAJUČŠIE PROZAICKÉ CHYBY

BOL KRÁSNY SLNEČNÝ DEŇ. ZRAZU VOŠIEL DO MIESTNOSTI. CEZ OKNO DNU PRÚDILI TEPLÉ LETNÉ SLNEČNÉ LÚČE SLNKA. „MUSÍM SA S TEBOU POROZPRÁVAŤ,“ Povedala ústami ČERVENÝMI AKO JAHODY... A VTEDY SA ZOBUDIL.

Postavili vám tieto vety chlpy na celom tele? Nasledujúci text je pomôckou k tvorivému workshopu o používaní prozaických chýb a práci s nimi. Skladá sa z troch častí – úvodu do problematiky, praktického cvičenia a vyhodnotenia cvičenia.

Hovorí sa, že už nemôžete byť originálni, lebo všetko tu už bolo. To je pravda, ale niektoré veci tu boli PRIVEĽAKRÁT! Na workshope si prejdeme niektoré najbežnejšie a najzbytočnejšie prozaické chyby a klišé a ukážeme si, ako sa s nimi dá kreatívne pracovať. Toto cvičenie nechce

Autorka textu:
Soňa Uriková

obsiahnuť celistvosť problémových častí prozaickej tvorby, chce skôr ukázať frekventantom, ako často sa vyskytujú, aký majú vplyv na text a čitateľa a ako sa im dá vyhnúť.

Počas celej aktivity môžu zasiahnuť frekventanti so svojimi postrehmi, príkladmi chýb, o ktorých lektor hovorí.

1. ČASŤ

Čo je to klišé a prečo existuje:

- klišé je ustálený slovný obrat (z franc. cliché = tlačiarenský štočok), ktorý stereotypným a mechanickým používaním stratil svoju údernosť a do istej miery aj pôvodný význam;
- najčastejšie sa vyskytuje v publicistickom štýle, ale aj v hovorovom jazyku, korešpondencii;
- klišé uľahčuje komunikáciu v hovorovej reči X umenie by malo prinášať niečo nové, pohľad autora, obohatiť recipienta;
- ničí originalitu;
- autor „okráda“ čitateľa o nový pohľad na niečo zdanlivo obyčajné;
- autor zlenivie;
- všetko, na čo sa použije klišé a iné zabehané spojenia či výrazy, sa dá zjednodušiť (ústa červené ako jahody) či napísať lepšie, aby to viac sedelo do textu, aby sa ukázalo, a nie napísalo, aby sa pracovalo s motívom, aby to rozvíjalo štýl, sedelo postave a situácii, sedelo do atmosféry (uvedú frekventanti ďalšie príklady?).

Klišé na úrovni príbehu:

- napríklad: ľúbostný trojuholník, vyvo-

Foto: Alvaro Serrano

lený, zločin z lásky, láska k nepriateľovi, pomsta, únos atď.;

▫ toto je najšedšia zóna, čo sa opakovania týka, lebo aj otrepaný príbeh sa dá spraviť výborne;

▫ niektorí teoretici tvrdia, že existuje iba určitý počet príbehových schém:

- ▶ Georges Polti: 36 dramatických situácií,
- ▶ Christopher Booker: The Seven Basic Plots,

▶ Joseph Campbell: monomýtus (existuje iba jeden jediný príbeh a to je Cesta hrdinu – podľa nej programovo vznikli napríklad staré Hviezdne vojny).

Klišé trópy:

▫ metafora, metonymia, irónia, perifráza, epiteton, alegória, personifikácia, animlizácia, synekdocha, hyperbola, symbol, prirovnanie atď.;

▫ zabehané trópy nie sú na škodu pri malom počte, nenesú však žiaden alebo minimálny literárny význam VS. šialené prirovnania a metafory, ktorým rozumie len autor („Mal hlavu presne ako karburátor Fordu Mustang.“);

▫ genitívne metafory sa používajú v minimálnom množstve a určite by to nemali byť vágane abstrakty (esencia emócie);

▫ účastníci workshopu môžu povedať, ktoré sú ich „oblíbené“ genitívne metafory, prirovnania, slovné spojenia atď.

Foto: Angelina Litvin

Prvé a posledné vety:

- prvá veta je dôležitá (neexistujú však presné inštrukcie, čo má mať);
- poviedka sa nemusí začínať ráno („Ráno som sa zobudil ako zvyčajne.“ – čo sa už len z toho dozvieme? VS. „Ráno som sa zobudil a to bolo pre mňa niečo celkom nezvyčajné.“);
- koniec poviedky „... a vtedy som sa zobudil.“;
- prvá veta o počasí a letnom období sa používa vo výnimočných prípadoch („Bol teplý letný večer.“, „Pršalo ako z krhly.“);
- nelogická pointa je chybou, zbytočne bombastická; alebo aj dobrá pointa, ale nie je jej venovaný dostatočný priestor;
- zapamätali si účastníci nejakej prvej alebo poslednej vety z konkrétnych diel?

Ďalšie chyby a témy, ku ktorým sa treba vyjadriť:

- opis svojho vzhľadu pred zrkadlom

- v prvej osobe, rétorické otázky, ktoré postava kladie sama sebe – celkovo opatrne s prvou osobou;
- zrazu, náhle, vtedy, vtom atď. na začiatku vety (čas príbehu plynie logicky, keď postava sedí v izbe a niekto vojde, nemôže to byť nič iné ako zrazu a náhle a príslovky degradujú tempo);
- prívlastky, ktoré nerozvíjajú podstatné meno (zaujímavý, krásny...);
- nakopené abstraktné nekonkrétne pojmy;
- správne používanie interpunkcie (aj keď neuvádzate napríklad priamu reč úvodzovkami, tak to robte svedomito);
- tri bodky (100 % editorov ich škrtá);
- prechodníky sú neurčité slovesné tvary, neposúvajú dej a nakopiť ich je úplne zbytočné („kráčajúc mestom, nesúc krabicu“);
- prehnaná enumerácia, ktorá nikam neposúva význam;
- maličké drobulinké zdobeninky;

- opatrne s foreshadowingom: iba čas ukáže, stratil pojem o čase, bolo to iba otázkou času, bol spokojný, ale to sa malo o chvíľu zmeniť;
- referencie, zbytočné detaily, snaha ohúriť cudzími slovami, cudzie jazyky, vložené texty piesní a básne;
- zvláštne mená, zahltenie menami;
- prechod z civilného jazyka na expresívny, náhla zmena modality;
- príliš dlhé vety bez jasnej štruktúry;
- pozor na formálne delenie: odseky, prázdny riadok, zalomenie do bloku atď.;

- žáner, treba využiť, čo sa ponúka a to znamená aj znaky v nadpise);
- opakovanie, dovysvetľovanie, návrat k predchádzajúcej situácii a jej opätovné vysvetlenie;
- opakovanie slov vo vetách za sebou;
- príliš veľa neplnovýznamových slovies pokope (plnovýznamové posúvajú dej);
- prehnaný pátos, nefungujúca irónia;
- číslice sa píše slovom, radové písmenami („V 19. storočí pracoval štyri roky ako poslíček.“);
- dialógy: majú najbližšie k reálnemu životu, treba si ich čítať nahlas, menej

Foto: Calum Macaulay

- zmena rozprávania z minulého času do prítomného v jednom odseku (bez logiky) a iné zmeny času a nesprávne používanie;
- názov: nič nehovorí, prezrádza priveľa, je dlhý, neexistujúci (poviedka je krátky

- je viac; pozor, ak je postava nahnevaná, len odsekne niečo v situácii a nehovorí pol strany v perfektných vetách; dodržať prehovor postavy, ktorý sa k nej hodí, ideálne postavy odlíšiť, ale nie nasilu; dialógy si treba čítať nahlas.

Foto: Green Chameleon

2. ČASŤ: CVIČENIA

► **Cvičenie 1:** najprv napíšeme cca 10 viet (jednu na nový riadok kvôli prehľadnosti) s čo najviac klišé vetami, frázami a situáciami, trópmi, prostriedkami atď. (príklady aj na príbeh: muž nachytá ženu in flagranti so susedom; mužovi ujde pes, žene ujde pes a zamilujú sa; žena kráča po meste a hovorí si, že nemôže minúť peniaze a uvidí kabelku a kúpi si ju...).

► **Cvičenie 2:** prepísať prvý text tak, aby význam bol približne rovnaký, ale nepoužiť ani jedno z tých klišé a spol.

► **Cvičenie 3 (možnosť na doma/na zamyslenie):** použiť aspoň jednu otrepanú frázu a jeden ľubovoľný tróp v poviedke nejakým zaujímavým spôsobom.

Bude dobré, keď niekoľko nápadov zaznie v tejto časti aj nahlas. Môžu to byť aj také, ktorých sa nebudú autori pri samotnom písaní držať.

Ukážka cvičenia 1 a 2:

Nervóznym bubeníkom si všimne krásne dievča pod pódium.

1. klišé: Mal som motýle v bruchu. Vystúpia na pódium som sa naň dostal a nohy sa mi triasli ako žuvačky. Sála

kultúrneho domu v Krupine v strede Štiavnickej ulice hneď vedľa mäsiarstva, kde mama kupovala safaládky, špekáčiky, slaninu a kolená do huspeniny na Veľkú noc, bola plná na prasknutie. Vtom na moju bicu súpravu značky Bontempi zasvietilo žiarivé svetlo reflektorov. Vtom som si za ňu zasadol a položil nohu na 430-milimetrový pedál, ktorý bol najlepší na dosiahnutie dobrého zvuku, rozliehajúceho sa. Pomyslel som na to, aký som veľmi nervóznym. Vtedy som si všimol dievčatá, ženy, sexice a iné dievčence v prvej rade. Jedna mala obrovské cecky. Jožo mi povedal, že je to Paľova bývalá frajerka, ale vždy chcela mňa, ešte pred Marcelom a Danom. Pozerala na mňa svojimi očami modrými ako nebo alebo ako nezábudky. „Toto bude moja žena,“ povedal som nahlas sám pre seba.

2. Každý schod na pódium musel byť inak vysoký, lebo som zakopol niekoľkokrát, kým som sa dostal k bicím. Stoličku mi niekto nastavil prívysoko a nikde som nevidel paličky. Vo svetle z rampy všetci aj z diaľky videli moju plešinu, teraz navyše lesklú od potu. Pozrel som po ľuďoch pod pódium. Stáli tam prevažne ženy, ktoré aj tak čakali na druhú kapelu. Všetci prišli iba kvôli nim. Určite aj Klára, ktorá si všimla, že na ňu hľadím. Hlúpa plešina.

3. časť: Pozorovania a záver

Frekventanti sa pri tvorbe prvého textu zabávajú, tak isto aj pri neskoršom čítaní. Mnohí z nich prídu aj na nové chyby,

o ktorých sa nehovorilo, pretože si uvedomia, že nedávno sa v literatúre stretli s niečím, čo ich nepríjemne prekvapilo. Pri otázke lektora, ako sa im písalo, väčšina odpovedá, že ľahko a bola to zábava. Vyzretosť jednotlivých autorov sa prejaví aj pri cvičení, počas ktorého majú byť náročky „zlí“.

Naopak, pri druhom texte, hoci často býva na úrovni príbehu zjednodušený, sa zapotia. Aj keď sa pre nedostatok času napríklad nestihnú prejsť všetky texty, alebo dokonca žiadne, lektor by sa mal spýtať na pocity frekventantov. Väčšina sa ozve s tým, že to je oveľa náročnejšie ako prvý text.

Tretie cvičenie býva väčšinou na doma, ale účastníci dielne sa s ním dokážu lepšie vyrovnávať, pretože pracujú (väčšinou) iba s rozšírením jednej z „chýb“.

Cieľom cvičenia je uvedomiť si, že klišé a ďalšie chyby ochudobňujú čitateľa o zážitok, degradujú autorský štýl a pracovať tvorivo je oveľa ťažšie, ako pracovať s floskulami.

SOŇA URIKOVÁ

Vyštudovala scenáristiku. V roku 2015 jej vyšla debutová zbierka poviedok *Živé ploty*, za ktorú získala napríklad Cenu Nadácie Tatra banky za umenie – špeciálnu cenu pre mladého tvorcu. Je účastníčka literárnych súťaží, v súčasnosti sa na nich zúčastňuje najmä ako porotkyňa. Pracuje v Literárnom informačnom centre ako editorka webu.